CHAPTER-4

शिशुलालनम्

QUESTION BANK

१. रामायणस्य प्रथम श्लोकम् किम्?

२. रामायणस्य मुख्यविषयवस्तु कस्य उपरि पर्यवेषित?

३. सिंहासनस्य उपरि क: उपविशति?

४. केषाम् स्पर्श: हृदयस्पर्शी?

५. कौ रामचन्द्रस्य पुत्रौ?

६. किम् अतिदक्षिण्येन?

७. पशुपति मस्तके क: तिष्ठति?

८. शिशुजनहेता: राम: क: वदति?

९. राम: लव कुशम् वंश विषये किम् पुच्छति?

१०. लव: कुश: च वय: साम्यात् किदृश: ?

११. भवत: गुरो: नाम किम्?

१२. किम् श्रावयितुं लवकुश: अत्र आगच्छति?

१३. शालीन तथा इति पदस्य अर्थम् किम्?

१४. लवकुशस्य गुरु: क: आसीत्?

१५. केन सम्वन्धेन वाल्मीकि: तेषा गुरु: – रामचन्द्र: लवकुशस्य पितु: नाम किम् इति अपृच्छत्?

१६. रामचन्द्र: लवम् अपृच्छत् यत् तवमात । किम् नाम्ना पिताम् अभिवदति?

१७. राम चन्द्र: लवकुशम् अपृच्छत् वाल्मीकि तव मातरम् किम् नाम्ना अभिवादयति?

१८. कुशलवयो: मातरं वाल्मीकि: किम् नाम्ना आहबयति?

१९. कुशलवयो: वंशस्य कर्त्ता क: ?

२०. वालभावात् हिमकर: कुत्र विरजते ?

२१. रामायण महाकाव्यस्य रचयिता क: ?

२२. पशुपति मस्तके क: तिष्ठति ?

२३. सन्धि :-

युष्मद्दर्शनात्

कुशलमिव

वयमत्र

पुनरतिथि

जनसमुचितस्य

कण्ठाश्लोषस्य

राजासनं

तस्मादङ्क

अलमतिदाक्षिण्येन

वयअनुरोधात्

अलमति

वयोअनुरोधात्

हिमकरोहपि

सौन्दर्यवलोकजानितेन

सन्निवेश:

अहमपि

ODM EDUCATIONAL GROUP Changing your Tomorrow

भवतोगुरुः

किञ्चदनन्तरम्

अहमत्रभवतो

एतयोर्यदि

जानाम्यहं

प्रकृतिस्था

प्रवासोहयं

स्वापत्यमेव

वेदितुमिच्छामि

दारुजश्य

जानाम्यहं

दारुणश्य

सन्निवेशः

हिमकरोहपि

किञ्चिदनन्तरम्

२४. **समास** :-

महाराजः

राजासनं

सव्यवधानं

हिमकरः

सहस्रादीधितिः

ODM EDUCATIONAL GROUP
Changing your Tomorrow

सूर्यचन्दयो:

प्रतिवचनम्

गुरुचरणवन्दनायाम्

हिमकर:

सहस्रादीधिति

सूर्यचन्द्रयो:

प्रतिवचनम्

गुरुचरणवन्दनायाम्

अधोलिखितश्लोकानां अन्वयं मञ्जूषातः उचितं पदं चित्वा पूरयत–

1. निजबुद्ध्या विमुक्ता सा भयाद् व्याघ्रस्य भामिनी।
अन्योऽपि बुद्धिमाँल्लोके मुच्यते महतो भयात्॥

अन्वयः– सा भामिनी निज (*i*) .... व्याघ्रस्य भयात् (*ii*) .... लोके अन्यः अपि (*iii*) .... (निजबुद्ध्या) महतो (*iv*) .... मुच्यते।

मञ्जूषा

भयात्, बुद्ध्या, बुद्धिमान्, विमुक्ता

2. रे रे धूर्त त्वया दत्तं मह्यं व्याघ्रत्रयं पुरा।
विश्वास्याद्यैकमानीय कथं यासि वदाधुना॥

अन्वयः– रे रे धूर्त! पुरा त्वया (*i*) .... व्याघ्र (*ii*) .... दत्तम्। विश्वास्य (अपि) अद्य (*iii*) .... आनीय कथं यासि इति अधुना (*iv*) ....।

मञ्जूषा

मह्यम्, त्रयम्, वद, एकम्

3. इत्युक्त्वा धाविता तूर्णं व्याघ्रमारी भयङ्करा।
व्याघ्रोऽपि सहसा नष्टः गलबद्धशृगालकः॥

अन्वयः– इत्युक्त्वा (*i*) .... व्याघ्रमारी (*ii*) .... धाविता। गलबद्धशृगालकः (*iii*) .... अपि (*iv*) .... नष्टः

मञ्जूषा

व्याघ्रः, भयङ्करा, सहसा, तूर्णम्

अधोलिखितश्लोकान् पठित्वा तेषां भावार्थं पूरयत–

1. निजबुद्ध्या विमुक्ता सा भयाद् व्याघ्रस्य भामिनी।
अन्योऽपि बुद्धिमाँल्लोके मुच्यते महतो भयात्॥

भावार्थः– यथा सा रूपवती स्त्री निज (*i*) .... प्रभावेण व्याघ्रस्य (*ii*) .... विमुक्ता अभवत् तथैव अस्मिन् संसारे (*iii*) .... भवति अर्थात् यः बुद्धेः (*iv*) .... करोति सः अपि महतो भयात् मुच्यते।

मञ्जूषा

बुद्धिमान्, भयात्, उपयोगम्, बुद्धेः

2. रे रे धूर्त त्वया दत्तं मह्यं व्याघ्रत्रयं पुरा।
विश्वास्याद्यैकमानीय कथं यासि वदाधुना॥

भावार्थः– रूपवती बुद्धिमती च स्त्री स्वपुत्रौ नीत्वा मार्गे आगन्तं (*i*) .... दृष्ट्वा अतीव (*ii*) .... अवदत् यत् रे दुष्ट शृगाल! त्वया पूर्वं मह्यं (*iii*) .... सिंहाः आनीताः परं सम्प्रति कथमेकः एव (*iv*) .... इति कथय।

मञ्जूषा

त्रयः, शृगालम्, आनीतः, क्रोधेन

3. इत्युक्त्वा धाविता तूर्णं व्याघ्रमारी भयङ्करा।
व्याघ्रोऽपि सहसा नष्टः गलबद्धशृगालकः॥

भावार्थः– व्याघ्रं प्रति संकेतेन कथयित्वा सा (*i*) .... शीघ्रम् अधावत्। सः (*ii*) .... अपि तस्याः वचनं श्रुत्वा तत्क्षणेन तेन (*iii*) .... शृगालेन सह (*iv*) .... अभवत्।

मञ्जूषा

गलबद्धेन, नष्टः, व्याघ्रमारी, व्याघ्रः

4. बुद्धिर्बलवती तन्वि सर्वकार्येषु सर्वदा।

भावार्थः– अस्य भावोऽस्ति यत् अस्मिन् संसारे सर्वेषु कार्येषु सर्वेषु (*i*) .... च बुद्धिः एव बलयुक्ता भवति। (*ii*) .... बलस्य अग्रे कस्यापि (*iii*) .... कदापि न तिष्ठति। अनेन एव जनः (*iv*) .... पूरयितुम् शक्नोति।

मञ्जूषा

बलम्, कालेषु, स्वकामनाः, बुद्धेः

अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितादानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत–

1. बुद्धिमती पितुर्गृहं प्रति चलिता।
2. सा धाष्ट्‌र्यात् पुत्रौ चपेटया जगाद।
3. मार्गे सा एकं व्याघ्रं ददर्श।
4. सा व्याघ्रमागच्छन्तं दृष्ट्वा उवाच।
5. व्याघ्रमारी काचिदियमिति मत्वा भयाकुलचित्तो नष्टः।
6. कश्चित् धूर्तः शृगालः हसन् आह।
7. गच्छ, जम्बुक! किञ्चिद् गूढप्रदेशम्।
8. त्वं मानुषात् अपि बिभेषि?
9. कथम् एकैकशो व्याघ्रभक्षणाय कलहं कुरुथः?
10. माम् निजगले बद्ध्वा चल सत्वरम्।
11. परं प्रत्युत्पन्नमतिः सा जम्बुकम् उवाच।
    (क) कीदृशः (ख) कीदृशी (ग) का (घ) कः
12. पुरा त्वया मह्यं व्याघ्रत्रयं दत्तम्।
    (क) कस्मात् (ख) केन (ग) कस्यै (घ) कस्मै
13. व्याघ्रः शृगालेन सहितं पुनः आगच्छत्।
    (क) कम् (ख) कस्मात् (ग) कथम् (घ) केन
14. देउलाख्यो ग्रामे राजसिंहः वसति स्म।
    (क) कस्मिन् कुत्र (ख) कीदृशे (ग) कयोः (घ) के
15. तत्र राजसिंहः नाम राजपुत्रः वसति स्म।
    (क) कुत्र (ख) यत्र (ग) कस्मिन् (घ) कः

निम्नलिखितानि वाक्यानि कथाक्रमानुसारं संयोज्य पुनः लिखत–

EDUCATIONAL GROUP

1. (क) बुद्धिर्बलवती तन्वि सर्वकार्येषु सर्वदा।
   (ख) तस्य भार्या बुद्धिमती आसीत्।
   (ग) मार्गे सा एकं व्याघ्रं ददर्श।
   (घ) बुद्धिमती व्याघ्रजाद् भयात् पुनरपि मुक्ताऽभवत्।
   (ङ) राजसिंहः नाम राजपुत्रः वसति स्म।
   (च) अस्ति देउलाख्यो नाम ग्रामः।
   (छ) सा पुत्रद्वयोपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता।
   (ज) सा धाष्ट्‌र्यात् पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य जगाद।
2. (क) कथम् एकैकशः व्याघ्रभक्षणाय कलहं कुरुथः?
   (ख) कश्चित् धूर्तः शृगालः हसन् अवदत्।
   (ग) त्वं मानुषादपि बिभेषि।
   (घ) तस्य भार्या बुद्धिमती पुत्रद्वयोपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता।
   (ङ) भवान् कुतः भयात् पलायितः?
   (च) तौ एव विभज्य भुज्यताम्।
   (छ) व्याघ्रः भयाकुलचित्तो नष्टः।
   (ज) बुद्धिमती व्याघ्रजाद् भयात पुनरपि मुक्ताऽभवत्।

अधोप्रदत्तपर्यायपदानाम् उचितं मेलनं कुरुत–

खण्डः 'क'	खण्डः 'ख'
1. शीघ्रम्	अवलोक्य
2. उच्यते	मत्वा
3. जगाद	अवदत्
4. ददर्श	उत्सुकता
5. पुरा	खादितुम्
6. सत्वरम्	भार्या
7. कौतुकम्	पश्यति
8. दृष्ट्वा	कथ्यते
9. ययौ	दृष्टवान्
10. बुद्ध्वा	गतवान्
11. वनम्	सत्वरम्
12. पत्नी	शीघ्रम्
13. ईक्षते	प्राचीनकाले
14. अत्तुम्	आक्षेपं कुर्वन्ती
15. आक्षिपन्ती	काननम्

अधोप्रदत्तविपर्ययपदानाम् उचितं मेलनं कुरुत–

खण्डः 'क'	खण्डः 'ख'
1. अत्तुम्	पतिः
2. बध्यते	बुद्धिमान्
3. पुरा	मुक्त्वा
4. वनम्	गृहम्
5. पत्नी	आगच्छसि
6. गच्छसि	भवती
7. बद्ध्वा	अधुना
8. सत्वरम्	पृष्ठतः
9. दूरात्	समीपात्
10. बुद्धिमती	पातुम्
11. भवान्	शनैः-शनैः
12. अग्रतः	मुच्यते